

Do:

Rada Dyscypliny Naukowej: Pedagogika i Filozofia

Podmiot Doktoryzujący: Uniwersytet Rzeszowski

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Doktorantka: mgr Katarzyna Warchoł

Tytuł rozprawy: „Uwarunkowania procesu wsparcia uczniów z niepełnosprawnością w młodszym wieku szkolnym w publicznych i niepublicznych szkołach podstawowych”

Promotorka: dr hab. Krystyna Barłóg, prof. UR

Recenzent: dr hab. Mirosław Babiarz, prof. ucz.

1. Wstęp i usytuowanie problematyki badawczej

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska mgr Katarzyny Warchoł podejmuje zagadnienie o fundamentalnym znaczeniu dla współczesnej teorii i praktyki edukacyjnej, sytuując się w centrum ożywionej debaty naukowej nad kształtem, efektywnością i przyszłością edukacji włączającej w Polsce. Podjęty przez Autorkę problem badawczy dotyczy wieloaspektowych uwarunkowań procesu wspierania uczniów z niepełnosprawnościami, ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki pierwszego etapu edukacyjnego, jakim jest młodszy wiek szkolny. Okres ten, w świetle psychologii rozwoju i pedagogiki wczesnoszkolnej, stanowi czas krytyczny (tzw. próg szkolny). To wówczas u dziecka dokonuje się głęboka transformacja tożsamościowa, psychospołeczna i poznawcza, a charakter doświadczanego w tym momencie wsparcia rzutuje na całą jego dalszą biografię edukacyjno-życiową.

Złożoność i wieloaspektowość podjętej problematyki wynika bezpośrednio z dynamicznych przemian paradygmatycznych, jakie zachodzą we współczesnych naukach społecznych. Autorka słusznie odchodzi od tradycyjnego, medycznego ujęcia niepełnosprawności na rzecz modelu społeczno-pedagogicznego oraz relacyjnego. W takim ujęciu efektywność inkluzji nie zależy wyłącznie od stopnia dysfunkcji dziecka, lecz jest wypadkową dynamicznych interakcji zachodzących pomiędzy uczniem a jego środowiskiem szkolnym.

Głównym walorem nowatorskim i oryginalnym punktem wyjścia recenzowanej pracy jest decyzja o przeprowadzeniu komparatywnej analizy procesu wsparcia w placówkach o zróżnicowanym statusie prawno-organizacyjnym – czyli w publicznych i niepublicznych szkołach podstawowych. W dobie postępującej dywersyfikacji sektora usług edukacyjnych, podmioty niepubliczne (społeczne, wyznaniowe, prywatne) coraz częściej budują alternatywne, autonomiczne strategie organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej i kształcenia

specjalnego, które rzadko stawały się dotąd przedmiotem tak rzetelnej, systemowej weryfikacji empirycznej.

Tym samym Doktorantka trafnie zidentyfikowała istotną, wielowymiarową lukę poznawczą, metodologiczną oraz aplikacyjną. Dotychczasowy stan wiedzy w obszarze pedagogiki specjalnej obfitował w opracowania o charakterze postulatycznym lub opisy jednostkowych studiów przypadków. Brakowało natomiast systemowych badań porównawczych, które w sposób zniuansowany i wolny od apriorycznych założeń ukazałyby, jak czynniki instytucjonalne, kadrowe, finansowe oraz kulturowe obu tych typów szkół modyfikują realny proces wsparcia dziecka. Praca mgr Katarzyny Warchoła doskonale tę lukę zapełnia, łącząc teoretyczną refleksję nad prawem oświatowym i standardami inkluzji z empirycznym obrazem szkolnej rzeczywistości. Podjęte przez Autorkę wyzwanie badawcze posiada więc głębokie, dwojakie uzasadnienie: z jednej strony wzbogaca teorię pedagogiki społecznej i specjalnej o nowe dane empiryczne, z drugiej zaś strony odpowiada na palące zapotrzebowanie społeczne związane z permanentną potrzebą optymalizacji systemowych form pomocy dzieciom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

2. Ocena struktury i układu formalnego rozprawy

Struktura rozprawy charakteryzuje się logiczną, spójną i przejrzystą konstrukcją, odpowiadającą standardom akademickim stawianym rozprawom doktorskim. Autorka zachowała właściwe proporcje między częścią teoretyczno-prawną, metodologiczną a empiryczno-analityczną. Podział na rozdziały (praca zawiera ich pięć) odzwierciedla etapy procesu badawczego: od rekonstrukcji bazy pojęciowej, przez opis paradygmatu metodologicznego, aż po zaawansowaną interpretację zgromadzonych danych opisane na 302 stronach maszynopisu. Strona edytorska dzieła jest na dobrym poziomie. Tabele są czytelne, a przygotowana bibliografia wykazuje zgodność z obowiązującym standardem edytorskim, chociaż ja sam jestem zwolennikiem pełnego opisu bibliograficznego (tzn. łącznie z wydawnictwem).

3. Ocena części teoretycznej i doboru literatury

W części teoretycznej Doktorantka wykazała się dojrzałością naukową oraz umiejętnością krytycznej syntezy dorobku literatury przedmiotu (190 pozycji bibliografii). Na uznanie zasługuje wieloaspektowe ujęcie pojęcia „wsparcia” oraz wnikliwa analiza przepisów prawa oświatowego regulujących organizację kształcenia specjalnego. Autorka sprawnie operuje polską i zagraniczną literaturą przedmiotu, odwołując się zarówno do klasycznych pozycji z zakresu pedagogiki specjalnej, jak i najnowszych doniesień z uznanych baz indeksowanych. Konstrukcja teoretyczna stanowi solidny i poprawny fundament pod przeprowadzone badania własne. Oczywiście każdy czytający może mieć własną subiektywną ocenę zawartości rozdziałów teoretycznych (w pracy znajdujemy dwa) jak i też przywoływanych autorów lub braku innych badaczy przedmiotowego tematu. Co nie będzie przesądzało o wartości prezentowanych treści.

4. Ocena metodologicznych podstaw badań własnych

Rozdział „metodologiczny” (s.101-116) stanowi istotny punkt recenzowanej pracy. Autorka poprawnie sformułowała cel główny badań, problemy badawcze (w ilości 9 sztuk) oraz hipotezy (adekwatnie do wybranego podejścia badawczego). Strukturę metodologiczną cechuje dobry poziom spójności wewnętrznej. Na uwagę zasługuje dobór próby badawczej, uwzględniający celowe zestawienie środowisk publicznych i niepublicznych szkół podstawowych. Próba badawcza: 132 nauczycieli oraz 131 rodziców. Narzędzia badawcze (kwestionariusze ankiety) zostały skonstruowane poprawnie, zapewniając trafność i rzetelność pomiaru badanych zmiennych. Doktorantka wykazała się również wysoką wrażliwością etyczną, zapewniając pełną anonimowość uczestnikom procedury badawczej.

5. Ocena wyników badań, analizy i interpretacji

Prezentacja materiału empirycznego odznacza się skrupulatnością i dojrzałością metodologiczną. Zastosowane metody statystycznej analizy danych oraz pogłębiona analiza jakościowa wypowiedzi respondentów pozwoliły na precyzyjną weryfikację hipotez badawczych. Autorka nie ograniczyła się jedynie do suchej prezentacji danych liczbowych, lecz dokonała ich twórczej interpretacji w kontekście założeń teoretycznych. Podpunkt „Wnioski badawcze” s. 229-242 udowadnia, że mgr Katarzyna Warchoł potrafi w sposób samodzielny i naukowy analizować i interpretować własne ustalenia badawcze. W moim odczuciu dobrze byłoby też wprowadzić dodatkowy podrozdział „Dyskusja wyników” gdzie Doktorantka mogłaby wykazać się właśnie tą dyskusją z innymi badaczami problematyki.

6. Wartość aplikacyjna i wkład do nauk pedagogicznych

Praca posiada istotne walory poznawcze oraz praktyczne. Wniesiony wkład do nauk społecznych polega na zmapowaniu i krytycznej ocenie realnych uwarunkowań, które determinują jakość opieki nad dzieckiem z niepełnosprawnością w młodszym wieku szkolnym. Sformułowane przez Doktorantkę wnioski i rekomendacje aplikacyjne mają wysoką wartość użytkową. Mogą one posłużyć dyrektorom placówek, organom prowadzącym oraz pedagogom do optymalizacji strategii wsparcia inkluzyjnego w obu typach analizowanych szkół podstawowych.

7. Uwagi krytyczne, potknięcia i pytania do obrony

Mimo wysokiej oceny ogólnej, w pracy dostrzec można drobne potknięcia, które nie obniżają jednak merytorycznej wartości dzieła. Mają one charakter dyskusyjny i redakcyjny (np. sporadyczne powtórzenia definicyjne w rozdziale II oraz konieczność doprecyzowania niektórych wskaźników statystycznych). Zdarzają się też prozaicznie proste techniczne niedociągnięcia (przynajmniej w egzemplarzu, który otrzymałem do recenzji), takie jak: kropki po tytułach tabel, „urwane tabele” np. s. 185-1861, 95-196, różny sposób ich opracowania technicznego w całej pracy, itp. Są to typowe mankamenty techniczne, aczkolwiek dobrze byłoby nad tą stroną pracy też zapanować. W celu pogłębienia naukowej debaty, zwracam się do Doktorantki z prośbą o ustosunkowanie się podczas obrony do następujących kwestii:

Jakie fundamentalne różnice w barierach instytucjonalnych ujawniły się najsilniej pomiędzy publicznymi a niepublicznymi szkołami podstawowymi w kontekście organizacji wsparcia?

W jaki sposób specyfika młodszego wieku szkolnego (czyli okresu transformacji z roli przedszkolaka do roli ucznia) determinuje dobór metod wspierających rówieśniczą inkluzję uczniów z niepełnosprawnością?

8. Konkluzja i wniosek końcowy

Biorąc pod uwagę powyższą analizę, stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska mgr Katarzyny Warchoł stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego i **spełnia warunki** określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Wnoszę do Rady Dyscypliny Pedagogika i Filozofia o **dopuszczenie Kandydatki do dalszych etapów postępowania** w sprawie nadania stopnia doktora nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

Skarżysko-Kamienna, dnia 15 maja 2026 r.